

Μερικές πρώτες σκέψεις για το πόρισμα της επιτροπής Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής

Γράφει ο **Χρήστος Ρέππας**

Το κίνημα που, εδώ και τριάντα χρόνια, μετασχημάτιζε το σχολείο προς μια πανομοιότυπη κατεύθυνση τώρα μπορεί να γίνει κατανοητό στη θλιβερή ιστορική του αλήθεια. Κάτω από τη διπλή επίκληση “εκδημοκρατισμού της εκπαίδευσης” (πρόκειται για απόλυτο ψεύδος) και την αναγκαία προσαρμογή στον σύγχρονο κόσμο (εδώ έχουμε μισή αλήθεια), αυτό που καθιερώνεται μέσα απ’ όλες αυτές τις εξίσου άθλιες μεταρρυθμίσεις είναι το σχολείο του Ολοκληρωτικού Καπιταλισμού, δηλ. το σχολείο ως μία από τις αποφασιστικές λογισμικές βάσεις αφετηρία για τις πιο μεγάλες Πολυεθνικές Εταιρείες – από τη στιγμή που ολοκληρώθηκε σε γενικές γραμμές η διαδικασία αναδιάρθρωσής τους -ώστε να διεξάγουν με όλη την επιθυμητή αποτελεσματικότητα τον παγόσμιο οικονομικό πόλεμο του 21ου αιώνα.

Ζαν Κλωντ Μισεά: Η Εκπαίδευση της Αμάθειας , εκδ. ΒΙΒΛΙΟΠΑΜΑ σελ. 34

Το κείμενο που παρουσιάζει η Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής για τα προβλήματα της ελληνικής εκπαίδευσης δεν έχει τίποτα το πρωτότυπο και το ουσιαστικό να πει. Σε επιγραμματική διατύπωση, χωρίς καμιά ουσιαστική τεκμηρίωση και αναφορά σε επιστημονική βιβλιογραφία απλά επαναλαμβάνει τα ιδεολογήματα και τις κατευθύνσεις των προηγούμενων αστικών κυβερνήσεων και των υπερεθνικών μηχανισμών του κεφαλαίου (Ε.Ε, Ο.Ο.Σ.Α, Παγκόσμια Τράπεζα) για την άσκηση νεοφιλελεύθερης εκπαιδευτικής πολιτικής. Η πολιτική και ιδεολογική του σημασία είναι ότι υιοθετεί πλήρως τη νεοφιλελεύθερη ατζέντα και τις αρχές του Ο.Ο.Σ.Α για την εκπαίδευση. Εξάλλου η πολιτική συνεργασία της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ – ΑΝΕΛ με τον συγκεκριμένο οργανισμό ξεκινά από την πρώτη περίοδο της εξουσίας της με τη συνάντηση Α.Τσίπρα – Α. Γκουρία και την ανοιχτή έκφραση θαυμασμού από πλευράς του σημερινού πρωθυπουργού για την εργαλειοθήκη του συγκεκριμένου οργανισμού.

Ο ρόλος του Ο.Ο.Σ.Α είναι γνωστός τις τελευταίες δεκαετίες για την προώθηση εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων με βασικό υπόβαθρο τον προσανατολισμό του σχολείου στις απαιτήσεις της καπιταλιστικής αγοράς και κερδοφορίας , την ιδιωτικοποίηση των λειτουργιών της εκπαίδευσης και την υπονόμηση των εργασιακών δικαιωμάτων των εκπαιδευτικών, των μορφωτικών δικαιωμάτων μαθητών και φοιτητών και τη νεοσυντηρητική κηδεμόνευση της μαθησιακής διαδικασίας με σκοπό την επιβολή συγκεκριμένων δεξιοτήτων και εργαλειακών γνώσεων, μέσω του προγράμματος PISA. Με μεθοδολογικό υπόβαθρο, σε σταθερή βάση, τη θεωρία του “ανθρώπινου κεφαλαίου” θεωρεί την εκπαίδευση ως θεμελιώδη μηχανισμό της οικονομικής (καπιταλιστικής) μεγέθυνσης και προτείνει τη διαμόρφωση εκπαιδευτικής διαδικασίας με βάση αυτόν τον προσανατολισμό. Έτσι η σχολική αλλά και ευρύτερα η συνολική εκπαίδευση έχει τα χαρακτηριστικά μιας επένδυσης και το οικονομικά παραγωγικό συστατικό της σχολικής παιδείας σύμφωνα με τον θεμελιωτή της θεωρίας είναι η επένδυση σε ειδικότητες και γνώσεις, οι οποίες παράγουν τα μελλοντικά κέρδη και συνεπώς έχει τα χαρακτηριστικά μιας επένδυσης σε οποιαδήποτε άλλα παραγωγικά αγαθά[1].

Σ’ αυτό το ιδεολογικό και πολιτικό πλαίσιο αρχών η “Αριστερά” του γ’ μνημονίου βρήκε τον σχεδιαστή και οργανωτή του πλαισίου της εκπαιδευτικής της μεταρρύθμισης. Αλλά και ούτε σ’ αυτό το σημείο

πρωτοτυπεί. Η παρουσία του Ο.Ο.Σ.Α στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα βρίσκεται πίσω από κρίσιμες στιγμές επιβολής από την πλευρά των διαφόρων μεταπολιτευτικών κυβερνήσεων νεοσυντηρητικών λογικών στο εκπαιδευτικό σύστημα, όπως ήταν η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του **1997** και η θεσμοθέτηση του μνημονιακού νόμου **3848/ 2010**, επί Υπουργίας Α. Διαμαντοπούλου. Ήδη από το **1996** ο Ο.Ο.Σ.Α θα θέσει στο στόχαστρο τη δημόσια χρηματοδότηση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος στο με το πρόσχημα της ανεπάρκειας των δημοσίων δαπανών: “Σε ό,τι αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση κάποια συμμετοχή των γονέων στα δίδακτρα και τα άλλα έξοδα - ανάλογα με το εισόδημά τους - δεν φαίνεται αδιανόητη στους εξεταστές” [2], ενώ θα καταγγείλει “τη μηχανιστική κοινωνική ισότητα όσον αφορά τα δικαιώματα των μαθητών και των φοιτητών σε δωρεάν βιβλία και σίτιση ... και ως εκ τούτου οι νέοι εθίζονται πρώιμα στις προϋποθέσεις ενός συστήματος επιχορηγήσεων που στέκεται εμπόδιο σε κάθε αποτελεσματική μορφή διδασκαλίας, εκμάθησης και αξιολόγησης, που δεν βοηθά στην ανάπτυξη πιο εκλεπτυσμένων μορφών ατομικής πρωτοβουλίας” [3].

Το 2011, και ενώ η χώρα βρίσκεται κάτω από καθεστώς βρίσκεται κάτω από καθεστώς εξευτελιστικής επιτροπείας των δανειστών και η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας έχει καθαρόαιμο νεοφιλελεύθερο προσανατολισμό, ο Ο.Ο.Σ.Α θεωρεί ότι το πολιτικό και κοινωνικό κλίμα είναι το κατάλληλο για μια επιθετική εκπαιδευτική πολιτική που θα σαρώσει κάθε κοινωνικό δικαίωμα στην εκπαίδευση, θα προωθήσει την ιδιωτικοποίηση των λειτουργιών της και θα συντρίψει κάθε ριζοσπαστική αντίσταση σ’ αυτές τις πολιτικές.

Με την έκθεση που παρουσιάζεται το 2011[4], στο στόχαστρο του Ο.Ο.Σ.Α μπαίνει η αναλογία μαθητών - εκπαιδευτικών, το ωράριο εργασίας των εκπαιδευτικών, προτείνεται η συγχώνευση και η κατάργηση σχολικών μονάδων, κάθε βαθμίδα του εκπαιδευτικού συστήματος πρέπει ν’ αναλάβει την ευθύνη για την αποδοτική χρήση των πόρων του, η πρόσληψη των εκπαιδευτικών σε επίπεδο σχολείου από τον διευθυντή, ο οποίος σύμφωνα με την έκθεση πρέπει να λειτουργεί πλέον ως διοικητικός και οικονομικός μάνατζερ, επίθεση στη μονιμότητα της εργασίας του εκπαιδευτικού προσωπικού, ενώ ως ανασχετικοί παράγοντες στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, όπως την οραματίζεται το αστικό -τεχνοκρατικό κατεστημένο του οργανισμού, είναι το ισχυρό πνεύμα κοινωνικής δικαιοσύνης που χαρακτηρίζει την ελληνική κοινωνία, η περιορισμένη παράδοση που υπάρχει σε ιδιωτικούς φορείς για την εξυπηρέτηση δημόσιων σκοπών, τα ισχυρά εργατικά συνδικάτα, το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι όπως εντοπίζεται στις διατάξεις του Συντάγματος (άρθρο 12), οι απεργίες και οι διαδηλώσεις εναντίον των απειλών για τα εργασιακά δικαιώματα. Το κείμενο της Έκθεσης θα ολοκληρώσει με δύο προτάσεις, χαρακτηριστικές της νεοφιλελεύθερης λογικής του: την αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων των σχολείων μέσω αξιολόγησης των μαθητών σε εθνικό επίπεδο και την ελεύθερη επιλογή σχολείου από τους γονείς, μετασχηματίζοντας την εκπαίδευση σε μια ιδιωτική - καταναλωτική πρακτική.

Σε ένα τέτοιο κείμενο, μ’ αυτό τον ακραίο αντικοινωνικό και αντιεκπαιδευτικό προσανατολισμό, η σημερινή ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας τη μόνη αντίρρηση που βρήκε να προβάλλει είναι ότι απλώς περιέχει παλιά και παρωχημένα δεδομένα και ότι συνεπώς αυτό που χρειάζεται είναι η επικαιροποίησή του με τα σύγχρονα δεδομένα, αφήνοντας στο απυρόβλητο το νεοσυντηρητικό πλαίσιο αρχών του, για το οποίο όπως έδειξαν και οι σχετικές δηλώσεις του βουλευτή του κυβερνώντος κόμματος Αλ. Τριανταφυλλίδη αλλά και τα κείμενα πορίσματα της Επιτροπής Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής και του Εθνικού και Κοινωνικού Διαλόγου γοητεύουν αρκετά και βρίσκουν ευνοϊκή υποδοχή στο πολιτικό περιβάλλον της νεομνημονιακής “Αριστεράς”.

Η επιλογή του Ο.Ο.Σ.Α ως σχεδιαστή εκπαιδευτικών αλλαγών στην ελληνική πραγματικότητα μαρτυρεί όχι μόνο την ιστορική αφασία και τον πολιτικό καιροσκοπισμό του συγκεκριμένου πολιτικού χώρου αλλά κυρίως το γεγονός ότι ο ΣΥΡΙΖΑ έχει πλέον διαβεί οριστικά τον Ρουβίκωνα και στα θέματα της εκπαίδευσης και αποτελεί εκφραστή, της αστικής - μνημονιακής πολιτικής. και σ’ αυτό το πεδίο. Με τα κείμενα που έχουν εκδοθεί από την Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής και την Έκθεση -

συνόψιση των συμπερασμάτων του Εθνικού και Κοινωνικού Διαλόγου φανερώνεται ότι η στροφή αυτή αποκρυσταλλώνεται ιδεολογικά και πολιτικά , κάθε άλλο παρά συγκυριακή είναι και ότι θα έχει μόνιμο χαρακτήρα.

Η υιοθέτηση της νεοφιλελεύθερης ατζέντας για την εκπαίδευση στο συγκεκριμένο κείμενο αλλά και σε άλλα της Επιτροπής του Εθνικού και Κοινωνικού Διαλόγου για την Παιδεία έχει ως βάση της τη λεγόμενη αυτονομία της σχολικής μονάδας, εισηγείται την αποκέντρωση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος τόσο σε διοικητικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο περιεχομένου με τον προσανατολισμό του σχολικού προγράμματος, και με την πρόταση ιδιωτικοποιημένων σχημάτων χρηματοδότησης τα οποία δικαιολογούνται στο όνομα των σημερινών προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής αλλά είναι ξεκάθαρο από τη συνολική ανάγνωση του κειμένου ότι υποκρύπτουν μια συνολικότερη αντίληψη μετασχηματισμού για τι πρέπει να είναι στις σημερινές συνθήκες η εκπαίδευση: **τη βλέπουν, με βάση αυτά που προτείνουν ως μια ιδιωτική- καταναλωτική πρακτική και ανταλλακτική αξία , το κόστος της οποίας είναι ατομική ευθύνη αυτών που εκπαιδεύονται.**

Έχει μια ιδιαίτερη πολιτική σημασία για το πώς κατανοείται και παρουσιάζεται από τους συντάκτες του κειμένου η κοινωνική λειτουργία της εκπαίδευσης. Παρουσιάζεται αφηρημένα με αταξικό τρόπο ως θεσμός που συμβάλλει γενικά και αόριστα στην ανάπτυξη της κοινωνίας, χωρίς να ξεκαθαρίζεται το είδος των κοινωνικών(καπιταλιστικών) σχέσεων στα πλαίσια των οποίων ξεδιπλώνεται η εκπαιδευτική διαδικασία. Για να δικαιολογηθεί ο καθεστωτικός χαρακτήρας των εκπαιδευτικών επιλογών της σημερινής κυβέρνησης υιοθετείται μια εντελώς ρηχή, θετικιστική και κυρίως αταξική αντίληψη για το χαρακτήρα και τη λειτουργία της εκπαίδευσης.

Το κείμενο στο σημείο αυτό είναι μια ολοκληρωτική αποκοπή από τον πολιτισμό και τη σκέψη της Αριστεράς, κινείται σε ιδεολογική και μεθοδολογική αντιπαλότητα με τη μαρξιστική θεωρία της εκπαίδευσης, είναι περισσότερο μια τεχνοκρατική ανάγνωση της ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας που απηχεί τον τρόπο σκέψης των γραφειοκρατών των Βρυξελλών και του Ο.Ο.Σ.Α.

Ο ιδεολογικός και αξιακός ορίζοντας του κειμένου είναι ο ίδιος ο καπιταλισμός στη διεθνοποιημένη εκδοχή του , αναπτύσσεται σ' αυτό μια εργαλειακή και επιφανειακή ανάλυση με στόχο τη συμβολή της εκπαίδευσης στην επίλυση προβλημάτων της καπιταλιστικής οικονομίας, θυσιάζοντας την μορφωτική προοπτική των λαϊκών στρωμάτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι το κείμενο επικεντρώνει στην έννοια της "αυτονομίας" και της "αποκέντρωσης" των εκπαιδευτικών θεσμών , όπως όλες οι τεχνοκρατικές αναλύσεις των πολιτικών οργανισμών του κεφαλαίου. Η υιοθέτηση των όρων " αυτονομία", "αποκέντρωση", "κοινωνία της γνώσης" στην κυρίαρχη παιδαγωγική σκέψη και εκπαιδευτική ανάλυση αντανάκλα ένα μεγάλο εύρος μετασχηματισμών στο πώς γίνεται αντιληπτός ο ρόλος της εκπαίδευσης σε συνθήκες διεθνοποίησης του κεφαλαίου. **Η εκπαίδευση και η επιστήμη οφείλουν να υπηρετούν την αποδοτικότητα του συστήματος, γιατί στα πλαίσια της μεταμοντέρνας αντίληψης για το τέλος των μεγάλων αφηγήσεων[5], που αποτελεί και τη θεωρητική βάση αυτών των απόψεων, δεν υπάρχει τίποτε άλλο πέρα από τον ορίζοντα των κεφαλαιοκρατικών σχέσεων παραγωγής.**

Η εξουσιαστική αφασία και η όλο και περισσότερο κομφορμιστική σκέψη που διακρίνει τη σημερινή νεομνημονιακή "αριστερά", η πολιτική της πρόσδεση στα συμφέροντα των δανειστών και του ελληνικού κεφαλαίου, την κάνει να αφομοιώνει όχι μόνο τους στόχους και τους προσανατολισμούς των κυρίαρχων εκπαιδευτικών πολιτικών αλλά και το εννοιολογικό σύμπαν που δικαιολογεί την ύπαρξή τους.

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ: Ανοίγοντας το σκηνικό της ιδιωτικοποίησης στην εκπαίδευση

Σύμφωνα με τους συντάκτες του κειμένου: "η τελευταία εικοσαετία σηματοδεύτηκε από μεγάλες αλλαγές στον τομέα της εκπαίδευσης στη μεγάλη πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών. Οι αλλαγές αυτές

οδήγησαν σε μια διεύρυνση εκπαιδευτικών πολιτικών ευνοούσαν την αυτονομία της σχολικής μονάδας ... η έννοια της αυτονομίας της σχολικής μονάδας αποτελεί τη βασική αρχή της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης η οποία διαρθρώνεται κατά τους συντάκτες της έκθεσης σε τρεις τομείς: **α.** παιδαγωγική αυτονομία **β.** διοικητική αυτονομία **γ.** οικονομική αυτονομία.”

Η τελευταία “αφορά τη δυνατότητα που δίνεται στη σχολική μονάδα να διαχειριστεί τους πόρους της ή και ν’ αναζητήσει νέους”. Η αόριστη αναφορά στις εκπαιδευτικές αλλαγές στον ευρωπαϊκό χώρο την τελευταία εικοσαετία, χωρίς καμιά επισήμανση του πολιτικού και ιδεολογικού πρόσημου αυτών των αλλαγών αλλά κυρίως, χωρίς καμιά αναφορά στ’ αποτελέσματά τους, αποσκοπεί στην άκριτη αποδοχή αυτών των αλλαγών και κυρίως στην αποφυγή οποιασδήποτε συζήτησης για τα καταστροφικά τους αποτελέσματα. Οι συντάκτες αποσιωπούν το γεγονός ότι οι αλλαγές αυτές πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης - νεοσυντηρητικής ηγεμονίας με κυρίαρχα τα παραδείγματα της Μ. Βρετανίας (1988) και των προτάσεων - παρεμβάσεων του Ο.Ο.Σ.Α για τον ευρωπαϊκό χώρο. Οι συντάκτες του κειμένου αποφεύγουν να μιλήσουν συγκεκριμένα για τα παραδείγματα που θέλουν να προβάλλουν , γνωρίζοντας ότι το αντίθετο δεν θα εξασφάλιζε την θετική εικόνα που θέλουν για τα αγοραία οργανωτικά σχήματα διοίκησης της εκπαίδευσης που προτείνουν.

Η ανοιχτή εγκατάλειψη της δημόσιας χρηματοδότησης της εκπαίδευσης, προκειμένου ο κρατικός προϋπολογισμός να χρηματοδοτεί τις απαιτήσεις των δανειστών και την κερδοφορία του κεφαλαίου, αναγκάζει όλους τους εισηγητές των νεοφιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων να προτείνουν μεθόδους που έχουν να κάνουν με την ιδιωτικοποίηση του κόστους της εκπαιδευτικής λειτουργίας. Όσο κι αν αυτό δικαιολογείται κάτω από το βάρος της κρίσης και των πολιτικών της δημοσιονομικής προσαρμογής του Δ.Ν.Τ και της Ε. Ε , που η νεομονημονιακή “αριστερά” συνειδητά αποδέχεται και με συνέπεια προωθεί σε βάρος των λαϊκών στρωμάτων, στην πραγματικότητα κάθε άλλο παρά συγκυριακό είναι το ζήτημα. Η κρίση είναι η ιστορική ευκαιρία για ν’ απαλλαγούν το κεφάλαιο και το αστικό κράτος από τα έξοδα αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης στο χώρο της εκπαίδευσης, να απαλλαγούν από κοινωνικές δαπάνες που συσχετισμός κοινωνικών δυνάμεων μιας άλλης εποχής (κράτος πρόνοιας - μαζική παραγωγή, κεϋνσιανή διαχείριση του καπιταλισμού) τους επέβαλε να καταβάλλουν.

Στις σημερινές συνθήκες η οργανωτική αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος μέσα από σχήματα διοικητικής αποκέντρωσης και οικονομικής και παιδαγωγικής αυτονομίας αποσκοπεί στην απαλλαγή του αστικού κράτους από τα βαρίδια της χρηματοδότησης κοινωνικών δαπανών. Δεν αποσκοπεί σε μια πιο ελεύθερη , μη κηδεμονευόμενη εκπαιδευτική διαδικασία από το καπιταλιστικό κράτος ούτε στο πολυδιαφημιζόμενο άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία, Με την ιδεολογική αυτή διαστροφή θέσεων του κινήματος της Νέας Αγωγής το άνοιγμα του σχολείου είναι προς τα κυρίαρχα κοινωνικά συμφέροντα και θεσμοθετείται η ισχυρή εξάρτηση του απ’ αυτά. Είναι στην κυριολεξία υποταγή σ’ αυτά προκειμένου να εξασφαλιστεί η οικονομική του επιβίωση.

Θα ήταν μεγάλη αυταπάτη να θεωρήσει αλλαγές στο πλαίσιο διοίκησης της εκπαίδευσης όπως η αποκέντρωση και η αυτονομία της σχολικής μονάδας ως αποδέσμευση από τον συγκεντρωτικό κρατικό έλεγχο. Αντίθετα αυτού του τύπου οι “μεταρρυθμίσεις συνδέονται με τις αλλαγές των μορφών, του ρόλου και του έργου του κράτους και αποτελούν τμήμα τους... Πρόκειται για αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο το κράτος εκτελεί το έργο του και υλοποιεί τους στόχους του... Με πολύ απλούς όρους πρόκειται για μετατόπιση από την κυβέρνηση στη διακυβέρνηση μέσω διατύπωσης στόχων, ελέγχου και χρήσης εμπλεκόμενων και φορέων”[6].

Ένας τέτοιος τύπος κρατικού ελέγχου καθιστά απλή αυταπάτη τις διακηρύξεις του κειμένου ότι μέσα από την αποκέντρωση του υφιστάμενου εκπαιδευτικού συγκεντρωτικού συστήματος και την αρτιότερη οργάνωση της διοίκησης θα έχουμε ένα δημοκρατικό τρόπο λήψης των αποφάσεων, ισόρροπη και ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών, ενίσχυση της ισότητας και άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων ” (σελ. 19) ή ότι η αυτόνομη σχολική μονάδα συνιστά δημοκρατικό πλαίσιο διαδικασιών και λειτουργίας ή

ότι η αυτοαξιολόγηση μπορεί να λειτουργήσει ως μηχανισμός βελτίωσης του εκπαιδευτικού συστήματος, όταν η κυρίαρχη πολιτική στην εκπαίδευση θα κινείται με βάση τη λιτότητα και τα προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής, θα προκρίνει ως λύσεις την ιδιωτικοποίηση των λειτουργιών της εκπαίδευσης, τη μείωση του προσωπικού, την εντατικοποίηση της εργασίας και την ένταση της ταξικής επιλογής και διαφοροποίησης του μαθητικού πληθυσμού.

Η εκπαίδευση πλέον από ένα συλλογικό κοινωνικό δικαίωμα (έστω και σε περιορισμένα πλαίσια) μετατρέπεται σε μια ιδιωτική – καταναλωτική υπόθεση και είναι κυρίως ατομική ευθύνη των εκπαιδευόμενων.

Μια τελευταία παρατήρηση είναι ότι το κείμενο έχει μια εκπληκτική ομοιότητα όρων και διατυπώσεων ακόμα και σε γλωσσικό επίπεδο με προηγούμενα κείμενα εκπαιδευτικής πολιτικής για τα θέματα που θίγει. Δεν γνωρίζω αν έχουν χρησιμοποιηθεί και πώς προηγούμενα κείμενα που αφορούν την εκπαιδευτική πολιτική. Στην πιστή αναπαραγωγή αυτών των απόψεων εγώ αποδίδω μόνο πολιτική και ιδεολογική σημασία και βλέπω τη συνέχεια των μνημονιακών πολιτικών στην εκπαίδευση αλλά και τη διάθεση της σημερινής νεομνημονιακής "αριστεράς" να υλοποιήσει την καπιταλιστική ορθολογικότητα στην εκπαίδευση σε κρίσιμα σημεία, εκεί που μέχρι τώρα οι παραδοσιακές αστικές δυνάμεις απέτυχαν.

[1] Th.Shultz , Η οικονομική αξία της Εκπαίδευσης, εκδ Παπαζήση, Αθήναι 1972
σελ. 46

[2] Ο.Ο.Σ.Α, Επισκόπηση του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος, Έκθεση Εμπειρογνομώνων , , εκδ. Υ.Π.Ε.Π.Θ , Αθήνα 1996 , σελ 14

[3] Ο.Ο.Σ.Α, Επισκόπηση του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος , οπ. παρ. σελ. 16

[4] Ο.Ο.Σ.Α, Καλύτερες επιδόσεις και Επιτυχείς Μεταρρυθμίσεις στην Εκπαίδευση. Προτάσεις για την Εκπαιδευτική Πολιτική στην Ελλάδα , ISBN 978 - 92 -64 -11957-4

[5] Βλ. γι' αυτό το ζήτημα Π.Παυλίδης, Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟΝ ΟΡΙΖΟΝΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΗΣ, περιοδικό ΟΥΤΟΠΙΑ, τεύχος 80, Μάιος-Ιούνιος 2008

[6] S.Ball and D.Youdell, Η Κρυφή ιδιωτικοποίηση στη Δημόσια Εκπαίδευση, Ι.Π.Ε.Μ - Δ.Ο.Ε, Αθήνα